

**პრევენციული დაცვის ღონისძიებით მიყენებული ზიანის უზრუნველყოფის
საკითხი აღმჭურაველი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი
აქტის კანონიერების შესახებ დაცვის განხილვისას**

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო განიხილავს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს კონსტიტუციურ წარდგინებას, რომლითაც მოთხოვნილია ადმინისტრაციულ პროცესში პრევენციული დაცვის ღონისძიებების გამოყენებისას უზრუნველყოფის შეზღუდვების დაუშვებლობის კონსტიტუციურობის დადგენა.

სარჩელის უზრუნველყოფის შეზღუდვების სამოქალაქო საპროცესო სტანდარტის ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში დაშვების იდეა ადმინისტრაციული პროცესის მონაწილეთა კერძო ინტერესების ბალანსის დაცვის მიზანს ემსახურება. თუმცა მისი რეალიზების გზებზე და პერსპექტივაზე საუბარი შეუძლებელია პრევენციული დაცვის ეტაპზე აღმჭურველი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის, როგორც ინტერესთა შეპირისპირების შედეგის შემოწმების არსის, საჯარო მმართველობის კანონიერების, კანონიერი ნდობის პრინციპისა და ადმინისტრაციული იუსტიციის ძირითადი ფუნქციის ერთობლივი გააზრების გარეშე.

წარმოდგენილი სტატიის მიზანია გარკვეული მოსაზრებების წარმოდგენა ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში სამოქალაქო უზრუნველყოფის შეზღუდვების პრობლემური ასპექტების და მათი კანონიერი ნდობის პრინციპთან შესაბამისად გადაჭრის გზების შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: სარჩელის უზრუნველყოფა, პრევენციული დაცვა, ზიანი, კერძო ინტერესთა კონფლიქტი, კანონიერი ნდობა.

1. შესავალი

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2021 წლის 07 აპრილის კონსტიტუციური წარდგინებით¹ საკონსტიტუციო სასამართლოს ეთხოვა საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლის 1-ელ და 31-ე მუხლის 1-ელ ნაწილებთან მიმართებით, დაადგინოს საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილის (მხოლოდ 29-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის გამოყენებისას, აღმჭურველი აქტის ნაწილში) და 31-ე მუხლის (მხოლოდ კერძო სამართლის სუბიექტთა ინტერესების ურთიერთდაპირისპირებისას) იმ ნორმატიული შინაარსის კონსტიტუციურობა, რომლის თანახმადაც, აღნიშნული ნორმებით სარგებლობისას არ გამოიყენება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული უზრუნველყოფის გარანტია ან/და სარჩელის უზრუნველყოფით გამოწვეული ზარალის ანაზღაურების წესი.

კონსტიტუციური წარდგინება განხორციელდა მშენებლობის ნებართვის კანონიერების შესახებ ადმინისტრაციული დაცვის განხილვის ფარგლებში, რომელშიც საქართველოს პირველი ინსტანციის ადმინისტრაციულმა სასამართლომ საქართველოს ადმინისტრაციული

* საერთაშორისო სამართლის მაგისტრი, საერთო სპეციალიზაციის ადვოკატი, საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის კომერციული და კონკურენტის სამართლის კომიტეტის წევრი.

¹ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 30.03.21 წლის კონსტიტუციური წარდგინება <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=11044>> [12.01.2022].

საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილის² საფუძველზე შეაჩერა მშენებლობის ნებართვის, როგორც ამავე კოდექსის 29-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის³ მოქმედება. შეჩერებული მშენებლობის ნებართვით აღჭურვილმა მესამე პირმა მოითხოვა მოსარჩელისთვის ნებართვის მოქმედების შეჩერებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების უზრუნველყოფის დაკისრება.

ბუნდოვანია, როგორ უნდა გადანყვიტონ ადმინისტრაციულმა სასამართლოებმა ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მიმართ ორი სხვადასხვა კერძო ინტერესის დაპირისპირების სფეროში უფლების პრევენციული დაცვის ღონისძიების გამოყენების დროს ზიანის ანაზღაურების უზრუნველყოფის საკითხი ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული აღმჭურველი აქტის კანონიერების შესახებ დავის განხილვისას. ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების, მათ შორის მშენებლობის ნებართვების კანონიერება ხშირად ხდება სასამართლო დავის საგანი. ნებართვით აღჭურვილი პირების, მათ შორის მენაშენე დეველოპერების ინტერესები, როგორც წესი, ცალკეულ ფიზიკურ პირთა (ჯანმრთელობის, უსაფრთხოების, გარემოსდაცვით და სხვა) ინტერესებს უპირისპირდება და იწვევს მშენებლობის არეალში მცხოვრები მოსახლეობის წინააღმდეგობას. ცხადია, რომ მსხვილი საინვესტიციო პროექტების ადმინისტრაციულსამართლებრივი საფუძველების მოქმედების შეჩერებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების უზრუნველყოფის მრავალათასიანი მოთხოვნების დაკმაყოფილება მსუსხავი ეფექტით გამოიწვევს ამ პროექტებით შესაძლო დაზარალებულთა უფლების დაცვის საშუალებებზე წვდომის შეზღუდვას,⁴ რაც სამართლებრივი სახელმწიფოს და სამართლიანი სასამართლოს პრინციპის არსს ეწინააღმდეგება. მეორეს მხრივ, შეჩერებული მშენებლობის ნებართვის ადრესატები იშველიებენ საკუთრების უფლებას, სამართლიანი სასამართლოს შეჯიბრებითობისა და მხარეთა თანასწორობის კომპონენტებს, რაც სამოქალაქო-სამართლებრივი „უზრუნველყოფის შებრუნებისას“ მოქმედებს.

საქართველოს უზენაესი სასამართლო, გამონაკლისების გარდა, დაუშვებლად მიიჩნევს⁵ ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში სამოქალაქო-სამართლებრივი სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების და შესაბამისად, მისი შებრუნების სამოქალაქო საპროცესო

² ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით მხარის მოთხოვნით, სასამართლოს შეუძლია შეაჩეროს ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის ან მისი ნაწილის მოქმედება, თუ არსებობს დასაბუთებული ეჭვი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის კანონიერების შესახებ ან თუ მისი გადაუდებელი აღსრულება არსებით ზიანს აყენებს მხარეს ან შეუძლებელს ხდის მისი კანონიერი უფლების ან ინტერესის დაცვას.

³ სუსპენზიური ეფექტისგან დაცვის გამართლება აღმჭურველი აქტის ადრესატის კერძო ინტერესით მოცემულია მხოლოდ ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტში. აქედან გამომდინარე, მის მიმართ უფლების დაცვის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილით დაშვებული პრევენციული ღონისძიების გამოყენებისას წარმოიქმნება მოსარჩელისა და აქტის ადრესატის კერძო ინტერესთა დაპირისპირება.

⁴ რთულია იმის წარმოდგენა, რომ საშუალო სტატისტიკური მოქალაქე, რომლის სახლსაც შესაძლოა საძირკველი ეცლება მეზობლად კორპუსის მშენებლობის შედეგად, შეძლებს დეპოზიტზე განათავსოს მრავალათასიანი ოდენობის თანხა, რასაც მშენებელი მოითხოვს მშენებლობის ნებართვის შეჩერებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების სახით. ასეთ შემთხვევაში, უფლების დაცვის პრევენციული საშუალების შეუნარჩუნებლობა, აზრს უკარგავს სასამართლოსთვის შეცილებითი ან აღიარებითი სარჩელით მიმართვასაც.

⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2019 წლის 09 იანვრის განჩინება საქმეზე №ბს-1562(უს-18) <<http://prg.supremecourt.ge>> [12.01.2022].

კოდექსის 199-ე მუხლით გათვალისწინებული მექანიზმის გამოყენებას. საკასაციო სასამართლოს თავისი პოზიცია კონკრეტულად სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით გამოწვეული ზიანის უზრუნველყოფის ადმინისტრაციული საპროცესო ანალოგიის დაუშვებლობის შესახებ განვრცობილი არ აქვს. ამ საკითხზე არც პირდაპირი საკანონმდებლო მონესრიგება არსებობს.

აქედან გამომდინარე, საერთო სასამართლოების წინაშე ბუნებრივად დადგა ჩამოყალიბებული პრაქტიკისა და კანონით რეგულირების უკმარისობით წარმოქმნილი რეალობის კონსტიტუციური წარდგინების გზით შეცვლის საკითხი. თბილისის სააპელაციო სასამართლო კონსტიტუციურ წარდგინებაში ასახული პოზიცია, რომ სხვადასხვა სამართალწარმოებაში კერძო ინტერესების დაცვის განსხვავებული ხარისხი არღვევს საქართველოს კონსტიტუციით დაცულ საკუთრების და საქმის სამართლიანი განხილვის უფლებას, ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით დაცულ სამართლიანი სასამართლო უფლების შეჯიბრებითობის კომპონენტს, უთუოდ გასაზიარებელია.

თუმცა, მთავარი ისაა, აღნიშნული კერძო ინტერესების დასაბალანსებლად რამდენად გამართლებული იქნება ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში სამოქალაქო საპროცესო სტანდარტის პირდაპირ შემოტანა და აღმჭურველი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის შეჩერებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების დაკისრება ამ აქტით დაზარალებული მხარისთვის, რაც ამ უკანასკნელს პრაქტიკულად მოუსპობდა სასამართლოში უფლების დაცვის შესაძლებლობას. ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის ბათილად ან ძალადაკარგულად ცნობის შესახებ ადმინისტრაციული დავის განხილვისას პრევენციული დაცვის ღონისძიების შეზღუდვის დაშვების საკითხის გადანყვეტა შეუძლებელია იმის განსაზღვრის გარეშე თუ ვინ უნდა იყოს პასუხისმგებელი ზიანის ანაზღაურებაზე, როცა სასამართლო გასაჩივრებული აღმჭურველი ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მოქმედებას აჩერებს მისი კანონიერების შესახებ დასაბუთებული ეჭვის ან მოსარჩელის უფლების ან ინტერესისთვის არსებითი ზიანის საშიშროების საფუძვლით. სწორედ აღნიშნული მიმართულებით მსჯელობის განვითარების საჭიროება გახდა წინამდებარე სტატიის ინსპირაციის წყარო.

საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის რეფორმისა და დამოუკიდებელი განვითარების საჭიროებაზე ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების მონაწილეები დიდი ხანია თანხმდებიან. კონსტიტუციური წარდგინების განხილვის შედეგი, მართალია პრევენციული დაცვის ღონისძიებების სფეროში, მაგრამ, უდავოდ, ამ განვითარების გზაზე გადადგმული ნაბიჯი იქნება. ჩვენის მხრივ, შევეცდებით მოცემულ სტატიაში ყურადღება გავამახვილოთ სარჩელის უზრუნველყოფის შეზღუდვის ადმინისტრაციული საპროცესო ანალოგიის რამდენიმე პრობლემურ ასპექტსა და მისი გადაჭრის გზების ძიებაზე.

სტატიაში, მშენებლობის ნებართვის მაგალითზე, შევეხებით მხოლოდ შეცდებითი და აღიარებითი სარჩელის ფარგლებში ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული აღმჭურველი აქტის შეჩერებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების საკითხს რაც შეეხება 31-ე მუხლით რეგლამენტირებულ დროებით განჩინებას, ის, 29-ე მუხლისგან განსხვავებით, მაშინ გამოიყენება, როცა მოქმედი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით მონესრიგება არ გვაქვს. შესაბამისად, საქმის გარემოებების გათვალისწინებით სასამართლოს წინაშე უფლებისა და ინტერესების შეპირისპირების უფრო ფართო სპექტრი შეიძლება წარსდგეს, სადაც დასაშვებია

კერძო ინტერესებიც პრევალირებდეს და ის შეიძლება სამოქალაქოსამართლებრივი უზრუნველყოფის ღონისძიების ანალოგადაც ჩაითვალოს.⁶

სტატიის არსებითი ნაწილი ეთმობა ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის (მშენებლობის ნებართვის მაგალითზე), როგორც ინტერესთა შეპირისპირების შედეგის, არსის გარკვევას (3), რასაც მიყვავართ ადმინისტრაციულ პროცესში ე.წ. „უზრუნველყოფის შეზღუდვების“ ინსტიტუტით დასაცავი მესამე პირების ინტერესის კანონიერი ნდობის პრინციპიდან წარმოშობის მნიშვნელობის გააზრებამდე (4) მანამდე კი შეცილებითი/ალიარებითი ადმინისტრაციული სარჩელის უზრუნველყოფის შეზღუდვების აკრძალვის მხრივ დღეს არსებულ სამართლებრივ რეალობას მიმოვიხილავთ (2). ასევე, შევეხებით ანალოგიურ საკანონმდებლო მოწესრიგებას საფრანგეთსა და გერმანიაში (5).

2. გასაჩივრებული აღმჭურველი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მოქმედების შეჩერების, როგორც სარჩელის უზრუნველყოფის, შეზღუდვის აკრძალვის არსი

ადმინისტრაციულ პროცესში შეცილებითი (ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 22-ე მუხლით გათვალისწინებული სარჩელი ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის ბათილად ცნობის ან ძალადაკარგულად გამოცხადების თაობაზე) და ალიარებითი (ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 25-ე მუხლით გათვალისწინებული სარჩელი აქტის არარად ალიარების თაობაზე) სარჩელების ფარგლებში უფლების დაცვის პრევენციული საშუალებები რეგლამენტირებულია ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლით. რომლის მე-3 ნაწილის თანახმად, სასამართლო უფლებამოსილია შეაჩეროს იმ ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მოქმედება, რომელზეც, ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, არ ვრცელდება სარჩელის სუსპენზიური ეფექტი. 29-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის თანახმად, აღმჭურველი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი დაცულია სარჩელის სუსპენზიური ეფექტისგან, რაც ნიშნავს, რომ ადმინისტრაციული საპროცესო წესით ალიარებულია აღმჭურველი აქტის ადრესატი მესამე პირის ინტერესის უპირატესობა მოსარჩელის უფლების პრევენციულ დაცვასთან მიმართებით. ეს სასტარტო უპირატესობა სწორედ ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით აღჭურვილ მესამე პირთა სუბიექტური საჯარო-სამართლებრივი უფლების პროცესუალურად რეალიზების მიზანს⁷ მიემართება. აღმჭურველი აქტის ადრესატის ეს დაცვა გამონაკლის შემთხვევაში, მხოლოდ ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილის გამოყენების წინაპირობების არსებობისას შეიძლება გაირღვეს თუ: 1. არსებობს დასაბუთებული ეჭვი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის

⁶ შემთხვევა, როცა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 31-ე მუხლით გათვალისწინებული უფლების პრევენციული დაცვის ღონისძიება შეცილებითი ან ალიარებითი სარჩელის ფარგლებში გამოიყენება, მაგალითად საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს გადაწყვეტილების კანონიერების შესახებ დავაში, უძრავი ქონების გასხვისების/უფლებრივი დატვირთვის აკრძალვის მოთხოვნა, მისი შედეგიდან გამომდინარე, აქვს რეგისტრაციის გადაწყვეტილების მოქმედების შეჩერების ეფექტი და მასზეც იგივე მოწესრიგება უნდა გავრცელდეს, რაც აქტის მოქმედების შეჩერებაზე.

⁷ კოპალეიშვილი მ., სხირტლაძე ნ., ქარდავა ე., ტურავა პ. (რედ.), ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო, თბ., 2008, 232.

კანონიერების შესახებ ან 2. მისი გადაუდებელი აღსრულება არსებით ზიანს აყენებს მხარეს ან შეუძლებელს ხდის მისი კანონიერი უფლების ან ინტერესის დაცვას.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით რეგლამენტირებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების გარანტია ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში არ გამოიყენება. ამ საკითხის საკანონმდებლო მონესრიგების არარსებობის გამო ადმინისტრაციული სასამართლოები ხელმძღვანელობენ უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 09 იანვრის განჩინებით, რომლის თანახმად ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 57-ე და 199-ე მუხლებით გათვალისწინებული უზრუნველყოფის გარანტიის გამოყენება დაუშვებელია, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მოქმედებს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით განსაზღვრული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება, რომლის გამოყენებაც ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში უზენაესი სასამართლოს მიერ მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში იქნა დაშვებული.

უზენაესი სასამართლოს მიერ უფლების დაცვის წინასწარი საშუალებების გამიჯვნა ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო სამართალწარმოებათა მიხედვით და მათი გამოყენების პრიორიტეტულობის დაწესება ადმინისტრაციული პროცესის, როგორც სამართლიანი სასამართლოს უფლების რეალიზების საშუალების, გამართულობას უზრუნველყოფს. ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილი და 31-ე მუხლი ადმინისტრაციული სარჩელის ყველა სახისთვის ქმნის უფლების დაცვის სათანადო შესაძლებლობას და მათი ავტონომიურობის შენარჩუნება უფლების წინასწარი დაცვის პროცესის კანონიერების სრულყოფილ წინაპირობას წარმოადგენს. თუმცა, განსხვავებულად დგას საკითხი, როცა საქმე ეხება ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში პრევენციული დაცვის ღონისძიებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების უზრუნველყოფას. უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 09 იანვრის განჩინებაში ასახული პოზიცია უზრუნველყოფის ღონისძიებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში გამოყენების დაუშვებლობის შესახებ არ შეიცავს საკმარის დასაბუთებას ადმინისტრაციული პროცესის მონაწილე მესამე პირთა უფლებებთან მიმართებით, რაც ქვედა ინსტანციის სასამართლოებში უზრუნველყოფის შებრუნების გამოყენების მოთხოვნების განხილვისას გარკვეულ ბუნდოვანებას წარმოშობს. განსაკუთრებით, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ მოსარჩელისა და აღმჭურველი აქტის ადრესატის ინტერესების მონაწილეობა აღმჭურველი აქტის კანონიერების შესახებ დავის პრევენციული დაცვის ეტაპზე უფლებათა ისეთი დაპირისპირების ილუზიას ქმნის, რომელშიც ადმინისტრაციულ სასამართლოს მხოლოდ კერძო ინტერესთა კონფლიქტის ბაზაზე უწევს უზრუნველყოფის შებრუნების გამოყენების საკითხზე მსჯელობა, ხოლო დავის საგნის შემოქმედის – სადავო აქტის გამომცემი ადმინისტრაციული ორგანოს პასუხისმგებლობა პროცესისგან დისტანცირებული რჩება.

ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის გამოყენების მასშტაბურობას ამ ორ საპროცესო წესრიგს შორის განსხვავება ხშირად მხოლოდ ინკვიზიციურობის ხარისხამდე დაჰყავს და ყურადღება არ ექცევა მის პირველწყაროს – ადმინისტრაციული იუსტიციის ფუნდამენტურ განმასხვავებელ ნიშანს, რაც საჯარო მმართველობის კანონიერების კონტროლში გამოიხატება. ადმინისტრაციული პროცესის ინკვიზიციური ბუნებაც საჯარო კანონიერების კონტროლის ფუნქციიდან არის ამოზრდილი. ეს ფუნქცია ისევე რეალიზდება პრევენციული დაცვის ღონისძიებების გამოყენების საკითხის გადაწყვეტის ეტაპზე, როგორც მთელ ადმინისტრაციულ პროცესში. სწორედ საჯარო მმარ-

თველობის კანონიერებაზე სასამართლო კონტროლის ბაზისური კონტექსტის გათვალისწინებით უნდა მოხდეს ადმინისტრაციულ პროცესში სარჩელის უზრუნველყოფის შეზღუდვების დაშვების საკითხზე მსჯელობაც.

სარჩელის უზრუნველყოფის ინსტიტუტი სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების არსებითი განზომილებაა, რითიც დარღვეული უფლების შენარჩუნებისა და მისი აღდგენის თაობაზე სასამართლო განხილვის შედეგის რეალიზების ამოცანა მიიღწევა. როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს არაერთ, მათ შორის საქართველოს წინააღმდეგ გამოტანილ გადაწყვეტილებაში აქვს აღნიშნული, სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება უნარიანობის გარეშე სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება ვერ იქნებოდა რეალური.⁸ სამოქალაქო პროცესში სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება უნარიანობის ამოცანა სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობის უზრუნველყოფის მიზანს მიემართება, ხოლო ადმინისტრაციულ პროცესში ეს მიზანი უპირველესად უკანონო მმართველობითი საქმიანობის აღმოფხვრაა და ის ვერ შეიზღუდება მხოლოდ კერძო პირების ინტერესების დაპირისპირებით. ამრიგად, ადმინისტრაციული აქტის კანონიერების შესახებ დავაში უფლების პრევენციულ დაცვაზე კერძოსამართლებრივი ლოგიკის გავრცელება მხოლოდ ინტერესთა ჰორიზონტალური კონფლიქტიდან გამომდინარე, მას სრულად დაცვის ადმინისტრაციული იუსტიციის ავტონომიური შინაარსისგან და სამოქალაქო სარჩელის უზრუნველყოფის იდენტურ ინსტრუმენტად აქცევს, რაც ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების არსებით ფუნქციასთან შეუსაბამო რეალობას წარმოშობს.

სამოქალაქოსამართლებრივი სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლო ამოდის სარჩელის დაკმაყოფილების სრულიად ჰიპოთეტური ვარაუდიდან, მაშინ, როცა ადმინისტრაციული სასამართლო სადავო ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის შეჩერებაზე მსჯელობისას მისი კანონიერების არასრულ, მაგრამ მაინც, პრევენციულ შემოწმებას მიმართავს. ლიტერატურაში ინდივიდუალური ადმინისტრაციულსამართლებრივი აქტის მოქმედების შეჩერების შესახებ შუამდგომლობის განხილვისას გამოსაყენებელ „დასაბუთებული ეჭვის“ სტანდარტს უკავშირებენ ალბათობის მაღალი ხარისხით ვარაუდს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-ე ნაწილით გათვალისწინებული იმ გარემოებების არსებობის შესახებ რომელსაც ემყარება პრევენციული დაცვის ღონისძიების გამოყენების შესახებ მოთხოვნა;⁹ ამ შემთხვევაში სასამართლო სარჩელის პერსპექტიულობას შესაძლოა უფრო მაღალი ხარისხით ამონებდეს ვიდრე სამოქალაქო პროცესში, სადაც სარჩელის უზრუნველყოფის გამოყენება ემყარება სარჩელის დაკმაყოფილების უბრალო ვარაუდს, თუმცა სასამართლოს ეს საქმიანობა სარჩელის დასაბუთებულობის არსებით კვლევაში არ უნდა გადაიზარდოს.¹⁰

ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილის შინაარსიდან გამომდინარე, მოსარჩელის მოთხოვნის შემთხვევაში გასაჩივრებული ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ სამართლებრივი აქტი სასამართლოში გადის პრევენციული დაცვის ტესტს,

⁸ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 27 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *შპს იზა და მაკრახიძე საქართველოს წინააღმდეგ*, §42.

⁹ აბუსერიძე გ., პრევენციული დაცვის ღონისძიებები ადმინისტრაციულ სამართალში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2(62)'19, 2019, 5-19, <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/martlmsajuleba-da-kanoni-2019w-n2.pdf>>. [11.01.2022].

¹⁰ *კოპალეიშვილი მ., სხირტლაძე ნ., ქარდავა ე., ტურავა პ. (რედ.)*, ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო, თბ., 2008, 390.

რომლის შედეგის მიხედვით უნდა გადაწყდეს მისი მოქმედების შეჩერების საკითხი. კერძოდ, 1. კანონიერებაზე დასაბუთებული ეჭვის არსებობის ნაწილში ან 2. მხარის კანონიერი უფლების ან ინტერესისთვის არსებითი ზიანის მიყენების ნაწილში. აღნიშნული ნორმის შინაარსიდან გამომდინარეობს, რომ ადმინისტრაციულ პროცესში უფლების დაცვის პრევენციული ღონისძიების ამოსავალი მიზანი არის შესაძლო უკანონო მმართველობითი აქტის მოქმედების გამორიცხვა, სასამართლოს მხრიდან მასში ასახულ წინაპირობათა დადასტურება შეიძლება მივიჩნიოთ საჯარო მმართველობის კანონიერების პრევენციულ სასამართლო კონტროლად, რის გამოც ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში გასაჩივრებული აქტის მოქმედების 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილის საფუძველზე შეჩერების ღონისძიებას ვერ გავაიგივებთ თუნდაც მსგავსი დაცვითი ეფექტის მქონე სამოქალაქო საპროცესო უზრუნველყოფის ღონისძიებასთან.

საკონსტიტუციო სასამართლომ აღმჭურველი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის კანონიერების შესახებ ადმინისტრაციულ დავაში ურთიერთდაპირისპირებული ორივე კერძო ინტერესის დაცვის მოტივით უნდა გადაწყვიტოს 29-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული აღმჭურველი აქტის (რომლის „შეჩერება მნიშვნელოვან ზიანს მიაყენებს სხვა პირის კანონიერ უფლებას ან ინტერესს“) შეჩერებისას უზრუნველყოფის შებრუნების სამოქალაქო საპროცესო სტანდარტის გამოყენების საკითხი. თუმცა, ამ საკითხზე ზედაპირული და ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი უსაფრთხოების პრინციპის საწინააღმდეგო მოწესრიგების გავრცელების გამოსარიცხად, აუცილებელია აღმჭურველი ინდივიდუალურ-სამართლებრივი აქტის, ამ შემთხვევაში მშენებლობის ნებართვის, გამოცემაში საჯარო და კერძო ინტერესების, როგორც აქტის გენეტიკური მდგენელის, მონაწილეობის შინაარსის გააზრება. რომ არაფერი ვთქვათ აღმჭურველი აქტით შესაძლო დაზარალებულ მესამე პირთა (მომავალ მოსარჩელეთა) სამართლიანი სასამართლოს უფლებაზე წვდომის მსუსხავი ეფექტით შეზღუდვის საფრთხეზე, ვინაიდან მათთვის ფიზიკურად შეუძლებელი იქნება მსხვილი სამშენებლო პროექტების შეჩერებით მიყენებული ზიანის ოდენობის თანხის დეპოზიტზე განთავსება და ამგვარად სარჩელის განხილვის პროცესში სავარაუდო შეუქცევადი ზიანისგან თავის დაცვა.

3. ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი, როგორც ინტერესთა შეპირისპირების შედეგი (მშენებლობის ნებართვის მაგალითზე)

მშენებლობის ნებართვას, სხვა ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების მსგავსად, ინტერესთა კომპლექსური კონფლიქტის გამონვევა შეუძლია. მისი გაუქმების მოთხოვნები, როგორც წესი, ადმინისტრაციული ორგანოს მხრიდან მშენებლობის ნებართვის წარმოებასამართლებრივი ფუნქციის შესაძლო დარღვევას ეფუძნება. მხარე ასაჩივრებს ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ კანონით დაცული იმ საჯარო ინტერესის უგულვებლყოფას, რომელიც მისი კერძო ინტერესის დაცვაში მდგომარეობს. შესაბამისად, სასამართლოს კერძო ინტერესის გავლით ასევე უნევს შეამოწმოს ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ სივრცის დაგეგმარებისა და ქალაქთმშენებლობითი დაგეგმვის საჯარო-სამართლებრივი უფლებამოსილების განხორციელების ფარგლებში დასაცავი საჯარო ინტერესების დამუშავების კანონიერების საკითხიც.

მშენებლობის ნებართვა კომპლექსური წარმოების განხორციელების შედეგია, რაც სივრცის დაგეგმარებისა და ქალაქთმშენებლობითი დაგეგმვის პროცესში „ყველა მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესისა და კერძო ინტერესის შენონასწორებასა და დაბალანსებას“¹¹ გულისხმობს. სხვაგვარად შეიძლება ამ პროცესს საჯარო ინტერესების სუბიექტივიზაცია ცვუნოდოთ, რაც თანამედროვე, სამართლებრივი, სოციალური სახელმწიფოს მოქნილი მოდელისთვის დამახასიათებელი მოვლენაა. „შინაარსობრივი თვალსაზრისით, საჯარო ინტერესი ინდივიდუალურსაც მოიცავს: იგი ან ემსახურება კერძო ინტერესის რეალიზებას, ან კონფლიქტში შედის მასთან.“¹² მართალია საჯარო და კერძო ინტერესებს შორის დიფერენცია საჯარო მმართველობის მნიშვნელოვან მაფორმირებელ ნიშნად რჩება, მაგრამ მათ შორის ინტერაქციული პროცესები ამ ზღვარს უფრო დინამიურად ინტერპრეტირებადს ხდის. „საზოგადოებრივი სიკეთის კონკრეტულმა ფაქტობრივმა შემადგენლობამ პლურალისტული და პროცესუალური ხასიათი შეიძინა. დემოკრატიული სახელმწიფოს კონსტიტუცია უარს ამბობს საჯარო ინტერესის, საზოგადოებრივი სიკეთის შინაარსის კონკრეტული განსაზღვრებისაგან და მას პლურალისტური საზოგადოების განვითარების დინამიკას უქვემდებარებს.“¹³ მშენებლობის ნებართვის გაცემის პროცესში მონაწილე საჯარო ინტერესები განსაზღვრულია საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსის მე-2 მუხლის მე-2 ნაწილით. მათ შორისაა:

„ბ) ადამიანის ცხოვრებისა და საქმიანობისათვის ღირსეული გარემოს შექმნა, სივრცის დაგეგმარების, ქალაქთმშენებლობითი დაგეგმვისა და მშენებლობის პროცესში ადამიანის ჯანმრთელობის, გარემოს, ბუნებრივი რესურსებისა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა;

გ) სივრცის დაგეგმარებისა და ქალაქთმშენებლობითი დაგეგმვის პროცესში საზოგადოების ეფექტიანი მონაწილეობის უზრუნველყოფა;

ზ) ადამიანის ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის უსაფრთხო ქალაქთმშენებლობის უზრუნველყოფა, სამშენებლო საქმიანობის საუკეთესო პრაქტიკის დამკვიდრება და მშენებლობის ხარისხის ამაღლება;“

ზემოთ მოცემულ ამოცანებში ასახულ საჯარო ინტერესებში გაერთიანებულია ის კერძო ინტერესები რაც მშენებლობის არეალში მოსახლე პირებს შეიძლება გააჩნდეთ მშენებლობის მიმართ. მშენებლობის ნებართვის წარმოება-სამართლებრივი ფუნქცია გულისხმობს ადმინისტრაციული წარმოების შედეგად ნებართვის მაძიებლის კერძო ინტერესსა და სუბიექტივიზებულ საჯარო ინტერესებს (რომელიც ამ შემთხვევაში ადგილობრივი მოსახლეობის, მეზობლების კერძო ინტერესებიც არის) შორის ბალანსს. ისეთი განსაზღვრულობის შექმნას, რამაც მშენებლობის მიმართ სხვადასხვა პირის კანონიერ ინტერესს/უფლებას შორის საფუძვლიანი კონფლიქტის წარმოშობა უნდა გამოორიციხოს. ეს სწორედ კოდექსით განსაზღვრული ამოცანების პრაქტიკულად შესრულებით მიიღწევა. ამ ამოცანების შეუ-

¹¹ საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსის მე-9 მუხლის მე-2 ნაწილი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 3213-რს, 13/08/2018, <<https://matsne.gov.ge/document/view/4276845?publication=10>> [01.11.2022].

¹² ყალიჩავა კ., ადმინისტრაციული მეცნიერების საგანი, კრებულში: ადმინისტრაციული მეცნიერების სახელმძღვანელო, ხუბუა გ. და ყალიჩავა კ. (რედ.), ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტი, თსუ, 2018, თ. II, 69, <http://lawlibrary.info/ge/books/2018giz-ge-administraciuli_mecnierebis_saxelmdzgvanelo.pdf> [01.11.2022].

¹³ იზორია ლ., თანამედროვე სახელმწიფო თანამედროვე ადმინისტრაცია, გამომცემლობა „სიესტა“, თბ., 2009, 139, <[https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty-law-public/L\[1\].Izoria-Tanamedrove%20saxelmwifo.pdf](https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty-law-public/L[1].Izoria-Tanamedrove%20saxelmwifo.pdf)> [11.01.2022].

სრულელობა კი, თავის მხრივ, იწვევს მშენებლობის ნებართვის კანონიერებასთან დაკავშირებულ დავებს. ამგვარად, მშენებლობის ნებართვის სადავოობა შეიძლება კერძო პირებს შორის ინტერესების კონფლიქტიდან წარმოიშვას, მაგრამ კონფლიქტის წყარო ყოველთვის არის ადმინისტრაციული ორგანოს მხრიდან იმ საჯარო ინტერესის განუხორციელებლობა, რომელიც დაპირისპირებულ ინტერესების სრულყოფილად შეპირისპირებაში და რომელიმე ინტერესის სასარგებლოდ არჩევანის კანონიერების უზრუნველყოფაში მდგომარეობს. „საჯარო მმართველობის ორგანოების მიერ მიღებულმა გადაწყვეტილებებმა უნდა უზრუნველყოს საზოგადოებაში არსებული ინტერესთა კონფლიქტის მონესრიგება და ქვეყნის ყოველდღიური ცხოვრების სახელმწიფოს პოლიტიკური ხელისუფლების მიერ განსაზღვრული კურსის შესაბამისად წარმართვა.“¹⁴ ხშირად სამშენებლო ნებართვის გაცემის პროცესში ინტერესთა კონფლიქტის მონესრიგებას ხელს შეიძლება უშლიდეს ის, რომ უგულებელყოფილია სანებართვო წარმოებაში დაინტერესებული პირის მონაწილეობის უზრუნველყოფის ვალდებულება, რაც ამ წარმოების ლეგიტიმაციის ამაღლების მნიშვნელოვანი ფაქტორია.¹⁵

ადმინისტრაციული სამართლის დოქტრინაში აღიარებულია ადმინისტრაციულ წარმოებაში, როგორც ფუნქციაში, საჯარო მმართველობის განხორციელების პრინციპების შინაარსის რეალიზების მნიშვნელობა. „ადმინისტრაციული წარმოების პრინციპები ეს ის იდეებია, რომელსაც ყველა ადმინისტრაციული ორგანო/თანამდებობის პირი უნდა იზიარებდეს მმართველობის განხორციელების პროცესში, უნდა იცავდეს და მისდევდეს მათ შინაარსს გამოხატულს სხვადასხვა ნორმაში. ვინაიდან ადმინისტრაციული სამართლის პრინციპები სახელმძღვანელო იდეებია, რომლითაც მმართველობის მთლიანი პროცესი უნდა განიმსჭვალოს, ისინი უნდა ვრცელდებოდეს არამხოლოდ იმ საქმიანობაზე რაც ადმინისტრაციული წარმოების ფარგლებში მიმდინარეობს ადმინისტრაციულ ორგანოში, არამედ მათი შინაარსი უნდა აისახოს ყველა იმ მმართველობითი საქმიანობის განხორციელებისას, რომელიც საჯარო მმართველობის, როგორც საქმიანობის ფარგლებში ხორციელდება...“¹⁶

აქედან გამომდინარე, ინდივიდუალური აღმჭურველი აქტების (მათ შორის მშენებლობის ნებართვის) მიმართ ძირითადი წარმოებასამართლებრივი ფუნქციიდან გამომდინარე, მოქმედებს მათთან დაკავშირებული საჯარო და კერძო ინტერესების შეთანხმების, ბალანსის მიღწევის პრეზუმფცია, როგორც აქტის კანონიერების ერთ-ერთი გამოვლინება და სამართლებრივი სახელმწიფოს ფუნქციონირების მნიშვნელოვანი ასპექტი, რომელიც თავის მხრივ საჯარო მმართველობის განხორციელების პრინციპების განუხრელად დაცვის შედეგს წარმოადგენს. „თანაზომიერების პრინციპი, კანონის წინაშე თანასწორობის პრინციპი, კანონიერების პრინციპი, საქმის მიუკერძოებლად გადაწყვეტის პრინციპი, გამჭვირვალობის/საქვეყნობის პრინციპი, კანონიერი ნდობის პრინციპი, ეს ის სახელმძღვანელო იდეებია, რომელთა გარეშეც საჯარო მმართველობის, როგორც სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი ფუნქციის განხორციელება შეუძლებელია. აღნიშნულიდან გამომდინარე, რა ფორმითაც არ უნდა

¹⁴ ტურავა პ., ზოგადი ადმინისტრაციული სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, თბ., 2016, 44.

¹⁵ ჭურღულია დ., მშენებლობის სანებართვო ადმინისტრაციული წარმოება, როგორც მშენებლობის უსაფრთხოების განხორციელების მექანიზმი, „სამართლის ჟურნალი“, 2020, №2, 180–201, <<https://doi.org/10.48614/jlaw.2.2020.180-201>> [18.01.2022].

¹⁶ ტურავა პ., ფირცხალაშვილი ა., ქარდავა ე., ადმინისტრაციული წარმოება საჯარო სამსახურში, თბ., 2020, 40.

ხორციელდებოდა ფუნქცია საჯარო მმართველობა, წინამდებარე პრინციპების დაცვა, ნებისმიერი იმ პირისთვის, ვინც ამ ფუნქციის განმასრუცილებელია, აუცილებელი და უპირობოა.“¹⁷

ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის კანონიერების სადავოდ გახდომით აღნიშნული პრეზუმფცია ირღვევა, რაც იწვევს გასაჩივრებული აქტის კანონიერების მტკიცების ტვირთის ადმინისტრაციული ორგანოსთვის დაკისრებას.¹⁸ პრეზუმფციის დარღვევის ხარისხი კიდევ უფრო იზრდება, როცა სასამართლო პრევენციული დაცვის ეტაპზე მიიჩნევა, რომ არსებობს გასაჩივრებული აქტის მოქმედების შეჩერების ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29.3 მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე საფუძველი.¹⁹

ამრიგად, სამართლებრივ სახელმწიფოში მმართველობის პრეზუმირებული კანონიერებისა და ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-17 მუხლის მე-2 და 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილების ერთობლიობით, სისტემურ-ტელეოლოგიური მეთოდით, ერთიანი და გენეტიკური პრინციპებით განმარტების პირობებში,²⁰ დაუშვებელია გასაჩივრებული აქტის კანონიერების პრეზუმფციის დარღვევის შედეგად გამოყენებული უფლების პრევენციული დაცვის ღონისძიების ფარგლებში ღონისძიების გამოყენებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების უზრუნველყოფის დაკისრებით დამძიმდეს მოსარჩელის მდგომარეობა, ხოლო აქტის გამომცემი ადმინისტრაციული ორგანო დარჩეს პასუხისმგებლობის ფარგლებს მიღმა.

მშენებლობის ნებართვის მაძიებელი, შედის რა საჯაროსამართლებრივი ფუნქციის მატარებელი აქტის მოპოვების პროცესში, ის ექვემდებარება შესაბამის სამართლებრივ რეგლამენტაციას, როგორც ადმინისტრაციული წარმოების, ისე სამართალწარმოების ეტაპზე. რაც ნიშნავს, რომ ნებართვით აღჭურვილი პირი თანახმაა, მის ინტერესსა და მეზობლების ინტერესებს შორის კომპრომისის შემდგომი მიუღწევლობის შემთხვევაში, ნებართვის კანონიერების შემონეებისას დამდგარ შესაძლო ნეგატიურ შედეგთან მიმართებაში, როგორც შიდა, ისე გარეგანი კონტროლის სივრცეში, გარკვეულწილად „ჩაანაცვლოს“ ნებართვის გამცემი ორგანო და თავის თავზე გაავრცელოს ეს შედეგი. თავის მხრივ, ადმინისტრაციული ორგანო, ნებართვის გამომცემისას იღებს პასუხისმგებლობას მისი კანონიერების არა მხოლოდ არსებითი, არამედ პრევენციული, ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილი სტანდარტის დაკმაყოფილებაზეც.

აქედან გამომდინარე, სასამართლოსთვის, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მოქმედების შეჩერების თუნდაც პრევენციული საპროცესო ღონისძიების საკითხის განხილვისას, მხოლოდ კერძო პირების ინტერესებს შორის დაპირისპირება არ უნდა გახდეს დავის საგანზე კერძოსამართლებრივი საპროცესო ლოგიკის გავრცელების საფუძველი. ჩვენს მაგალითზე, მშენებლობის ნებართვას დაპირისპირებული კერძო ინტერესები ყოველთვის ის ინტერესებია, რომლებიც სამშენებლო კანონმდებლობის ძალით სახელმწიფოს საჯარო ამოცანებით არის დაცული, როგორც ადმინისტრაციული წარმოების, ისე სამარ-

¹⁷ იქვე, 41.

¹⁸ საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-17 მუხლის მე-2 ნაწილი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16492?publication=84>> [11.01.2022].

¹⁹ სუსპენზიური ეფექტით შერყეული კანონიერების პრეზუმფცია აღსრულების თეორიის მიხედვით აქტის მოქმედების და არა ნამდვილობის შეჩერებაში გამოიხატება.

²⁰ ნორმის განმარტების პრინციპების შესახებ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2020 წლის 09 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №ბს-10(კ-20), <<http://prg.supremecourt.ge/Default.aspx>> [11.01.2022].

თაღწარმოების ეტაპზე. გარდა ამისა, სამოქალაქო პროცესისგან განსხვავებით, ადმინისტრაციული სასამართლო უფლების პრევენციული დაცვის ეტაპზე გარკვეულწილად პრევენციულად ამონმებს გასაჩივრებული აქტის კანონიერების საეჭვოობას და უფლებების დარღვევის ხარისხს, რაც გულისხმობს სამართლებრივი მდგომარეობის სუბარულ შემონმებას.²¹ სასამართლოს წინაშე გასაჩივრებული მშენებლობის ნებართვის შეჩერების რომელიმე საფუძვლის (კანონიერების შესახებ დასაბუთებული ეჭვი ან მოსარჩელის კანონიერი უფლების ან ინტერესისთვის არსებითი ზიანის მიყენების) დადასტურება ნიშნავს, რომ მშენებლობის ნებართვის გამომცემმა ადმინისტრაციულმა ორგანომ ვერ უზრუნველყო აქტს გადაეღება კანონიერების (მათ შორის ინტერესთა შეპირისპირების ფუნქციის შესრულების) პრევენციული შემონმების ეტაპი. ასეთი აღმჭურველი აქტის მოქმედების შეჩერებით აღჭურვილი მესამე პირისთვის შესაძლო ზიანი მოსარჩელის მიერ აქტის შეჩერების მოთხოვნით კი არ იქნება გამონვეული, არამედ ადმინისტრაციული ორგანოს მხრიდან გასაჩივრებული აქტის წარმოებასამართლებრივი ფუნქციისა და პრევენციული კანონიერების სტანდარტის უგულებელყოფით. აქტის მოქმედების შეჩერება მხოლოდ ამ ჩავარდნის საპროცესოსამართლებრივი შედეგია. აქედან გამომდინარე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც დასტურდება მოსარჩელისგან უფლების ბოროტად გამოყენება,²² მშენებლობის ნებართვით აღჭურვილმა პირმა ნებართვის შეჩერებით გამონვეული შესაძლო ზიანის ანაზღაურების უზრუნველყოფის გზა პირველ რიგში ნებართვის მიმართ მისი კანონიერი ნდობის დაცვის, და შესაბამისად, აქტის გამომცემი ადმინისტრაციული ორგანოს პასუხისმგებლობის სფეროში უნდა ეძებოს.

4. შეჩერებული აღმჭურველი ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის ადრესატის კანონიერი ნდობით დაცვა და აქტის გამომცემი ადმინისტრაციული ორგანოს პასუხისმგებლობა

კანონიერი ნდობის არსებობის საკითხს სასამართლოების მიერ ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის კანონიერების შესახებ დავის ფარგლებში, როგორც წესი, არ განიხილება. აღნიშნული სასამართლო გამოკვლევის საგანი შეიძლება გახდეს აღმჭურველი აქტის გაუქმებით/არარად აღიარებით დაზარალებული ადრესატის მხრიდან ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენების შემთხვევაში. თუმცა, ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მოქმედების შეჩერებით მიყენებული ზიანის უზრუნველყოფის საკითხის საფუძვლიანი გადაწყვეტა კანონიერი ნდობის საკითხის ჩართვის გარეშე შეუძლებელია.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ადმინისტრაციულ შეცილებით ან აღიარებით დავაში უფლების დაცვის პრევენციული ღონისძიებით – აქტის მოქმედების შეჩერებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების საკითხი ადმინისტრაციულსამართლებრივ საფუძვლებს უნდა დაექვემდებაროს და არ უნდა გადამისამართდეს კერძოსამართლებრივ საპროცესო სივრცეში მშენებლობით დაზარალებული მოსარჩელე ინდივიდების მიმართ. თუმცა, ისიც ხაზგასასმელია,

²¹ კობალიაშვილი მ., სხირტლაძე ნ., ქარდავა ე., ტურავა პ. (რედ.), ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო, თბ., 2008, 390.

²² ასეთ შემთხვევაში, მოსარჩელისგან ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა საერთო საფუძვლებით არის შესაძლებელი.

რომ ამ ზიანისგან აქტის ადრესატის თავდაცვის უფლების არსებობა ეჭვგარეშეა. მთავარი ის არის, რომ ადმინისტრაციულ პროცესში სამოქალაქო პროცესისგან განსხვავებით, აღმჭურველი აქტის ადრესატის სუბიექტური საჯარო-სამართლებრივი უფლება უპირველეს ყოვლისა, არა პროცესის შეჯიბრებითობის, ან მხარეთა თანასწორობის, არამედ შეჩერებული ადმინისტრაციული აქტის მიმართ ადრესატის კანონიერი ნდობის პრინციპიდან გამომდინარეობს, რაც ამ აქტის კანონიერების ნებისმიერი ხარვეზით გამონვეული ზიანის უზრუნველყოფაზე აქტის გამომცემი ორგანოს პასუხისმგებლობაში რეალიზდება.

ამ ვითარებაში, კანონიერი ნდობა ვლინდება, როგორც სამართლებრივი უსაფრთხოების განუყოფელი იპოსტასი, რომელიც, მართალია სამართლებრივი უსაფრთხოების სუბიექტურ განზომილებას წარმოადგენს, მაგრამ ის ასევე მჭიდროდ უკავშირდება და გამომდინარეობს სამართლებრივ სახელმწიფოში მმართველობითი აქტის მდგრადობის და კანონიერების პრეზუმფციიდან (ობიექტური სამართლებრივი უსაფრთხოება) და აქტის მოქმედების შეფერხების შემთხვევაში უზრუნველყოფს მისი ადრესატის ინტერესების დაცვას.

ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60¹ მუხლის მე-5 და მე-6 ნაწილების სიტყვასიტყვითი განმარტებით, კანონიერი ნდობის დაცვის ფარგლები აღმჭურველი ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მხოლოდ გაუქმებაზე ვრცელდება და ის ადმინისტრაციული ორგანოს მხრიდან ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებაში გამოიხატება. კანონიერი ნდობის ძალის მქონე აღმჭურველი აქტის მოქმედების შეჩერებით მიყენებული ზიანის თაობაზე ვერც წარმოებასამართლებრივ და ვერც საპროცესო პირდაპირ რეგულირებას ვერ ვხვდებით.

ადმინისტრაციულ პროცესში უზრუნველყოფის შეზღუდვების დაშვების ლოგიკას თუ გავყვებით, აღმჭურველი აქტის ადრესატის უფლების დაცვის რეალიზების ერთი გზა შეიძლება იყოს კანონიერი ნდობის საკითხის ინტეგრირება პრევენციული დაცვის ღონისძიების გამოყენების საკითხის გადაწყვეტაში, როცა აქტის შეჩერებით გამონვეული ზიანის უზრუნველყოფა დაეკისრება აქტის გამომცემ ადმინისტრაციულ ორგანოს, რისთვისაც ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსში შესაბამისი ცვლილების შეტანა იქნება საჭირო. თუმცა ეს გზა იმთავითვე არაპერსპექტიული ჩანს მისი ადმინისტრაციულ ორგანოთა ფუნქციონირების საჯარო ინტერესებთან წინააღმდეგობის გამო.

უფლების დაცვის მეორე ალტერნატიული გზა შეიძლება იყოს შეჩერებული აქტის ადრესატის მიერ ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60¹ მუხლის მე-6 ნაწილის გათვალისწინებული უფლების დაცვის საშუალების გამოყენება და ადმინისტრაციული ორგანოსგან მისი აღმჭურველი აქტის შეჩერებით გამონვეული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა, რა შემთხვევაშიც ადმინისტრაციული სასამართლოს წინაშე დადება მე-60¹ მუხლის მე-6 ნაწილის *Praeter legem* განმარტების²³ საკითხი. კერძოდ, ვრცელდება თუ არა კანონიერი ნდობით დაცვა აქტის მოქმედების შეჩერებით გამონვეული ზიანის კომპენსაციის უფლებაზე. ამ შემ-

²³ "Praeter legem (ლათ. კანონს „აცდენილი“) განმარტების დროს, ნორმის განმარტება, მართალია, არ შეესაბამება და აცდენილია კანონის სიტყვასიტყვით მნიშვნელობას, მაგრამ არც ეწინააღმდეგება მას. ამ დროს, კანონი ერთგვარად „დუმს“ პრობლემაზე, რომელიც სამართლებრივ გადაწყვეტას მოითხოვს, ხოლო მოსამართლეს უწევს ნორმის შინაარსის ერთგვარი განახლება და მისი ადაპტაცია შეცვლილ სოციალურ ურთიერთობებთან.“ ხუბუა გ., განმარტება *Contra Legem*, დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტი, ჟურნალი „სამართლის მეთოდები“, 2018, №2, 1-20 <<https://www.sabauni.edu.ge/library/samarTlis-meTodebi.-%e2%84%962.-1600250691.pdf>> [11.01.2022].

თხვევაში, საკანონმდებლო ცვლილების ალტერნატივად სამოსამართლო სამართლის განვითარების შესაძლებლობა ისახება.

ადმინისტრაციული ორგანოს პასუხისმგებლობის ფარგლების დასაზღვრად საინტერესოა, რომ აღმჭურველი აქტის მიმართ კანონიერი ნდობის გამომრიცხავ გარემოებად საქართველოს კანონმდებლობა მხოლოდ აქტის ადრესატის უკანონო მოქმედებას მიიჩნევს. თუმცა საყურადღებოა რამდენად იძლევა ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60¹ მუხლის მე-5 ნაწილი „ადრესატის უკანონო მოქმედების“ უფრო ფართოდ განმარტების შესაძლებლობას ადრესატის საქმიანობის სახიდან და ეკონომიკური სტატუსიდან გამომდინარე. ეს განსაკუთრებით მსხვილ მშენებელ დეველოპერებს ეხება, რომლებიც მშენებლობის ნებართვებს თავისი ჩვეულებრივი საქმიანობის ფარგლებში მოიპოვებენ და შესაბამისი წინადახედულობის, კეთილსინდისიერების მოთხოვნათა შესრულების ვალდებულებაზე წარმოემობათ, მათ შორის, მესამე პირების მიმართაც. აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილია აქტის კანონიერი ნდობის გაუმართლებლობით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ დავაში კანონიერი ნდობის დაცვის სფერო ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს პრაქტიკის მსგავსად წინდახედული ეკონომიკური ოპერატორის²⁴ როლის გათვალისწინებით განისაზღვროს.

5. პრევენციული დაცვა საფრანგეთისა და გერმანიის ადმინისტრაციულ პროცესში

ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გაუქმების შესახებ დავაში აქტის შეჩერების მექანიზმი მეტნაკლები განსხვავებებით გამოიყენება კონტინენტური სამართლის წამყვანი და ქართული რეალობისთვის საინტერესო ისეთი ქვეყნების სამართლებრივ წესრიგში, როგორცაა საფრანგეთი და გერმანია.

საფრანგეთის რესპუბლიკის ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების კოდექსი²⁵ გასაჩივრებულ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტზე სუსპენზიური ეფექტის სასამართლო წესით გავრცელებას დასაშვებად მიიჩნევს თუ უფლების დაცვის სასწრაფო ინტერესი ამას მოითხოვს და ამავდროულად, აქტის კანონიერებაზე არსებობს სერიოზული ეჭვი. როგორც ვხედავთ, უფლების დაცვის პრევენციული ღონისძიების გამოყენების წინაპირობები ფრანგულ და ქართულ ადმინისტრაციულ პროცესში მსგავსია, თუმცა მათ შორის ერთი მნიშვნელოვანი განსხვავებაა – ქართული ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილისგან განსხვავებით, ფრანგულ კოდექსში აქტის შეჩერების ორი პირობა კუმულატიური სახით მოქმედებს. ფრანგ მსამართლეს აქტის შეჩერების თაობაზე გადაწყვეტილების მისაღებად მისი კანონიერების შესახებ დასაბუთებულ ეჭვთან ერთად უფლების დროულად დაცვის აუცილებლობა ესაჭიროება.

რაც შეეხება გერმანულ მოწესრიგებას, ადმინისტრაციულ პროცესში უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების ზოგადი რეგულირება მოცემულია „ადმინისტრაციული სასა-

²⁴ Arrêt du 30 novembre 2017, Red Bull / EUIPO – Optimum Mark (Combinaison des couleurs bleue et argent) (T-101/15 et T-102/15) (cf. points 125-127) <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:62015TJ0101>> [11.01.2022].

²⁵ საფრანგეთის რესპუბლიკის ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი L. 521-1 <<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070933/>> [11.01.2022].

მართლო წესრიგის შესახებ“ გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის კანონის²⁶ 123-ე მუხლში, ხოლო აქტის შეჩერება ამავე კანონის 80 და 80a მუხლებით წესრიგდება. უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების წინაპირობა აქ მხოლოდ მოსარჩელის უფლების რეალიზებისთვის არსებითი საფრთხის არსებობაა.

საინტერესოა, რომ ქართულ ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს ორივე ქვეყნის რეგულირების ანალოგიურ ნორმებს, თუმცა ის მაინც განსხვავდება თითოეული მათგანისგან. კერძოდ, გერმანული მოწესრიგებისგან განსხვავებით, ქართული ადმინისტრაციული სამართალი მოსარჩელის უფლების მოსპობის საფრთხის გარდა, აქტის შეჩერების წინაპირობად ასევე უშვებს ასევე აქტის კანონიერების დასაბუთებულ საეჭვოობას. ხოლო ფრანგული მოწესრიგებისგან განსხვავებით, აქტის შესაჩერებლად არსებული ამ ორი წინაპირობიდან ერთ-ერთის არსებობაც კმარა. ეს პოზიცია უფლების პრევენციული დაცვის პროცესში ქართველ ადმინისტრაციის მსგავსად მოსამართლეს, მისი ფრანგი ან გერმანელი კოლეგისგან განსხვავებით, შეფასების შედარებით თავისუფალ სივრცეს აძლევს.

აქტის შეჩერებით ღონისძიებით გამოწვეული ზარალის ანაზღაურების მექანიზმი ფრანგულ ადმინისტრაციულ პროცესში უზრუნველყოფის შებრუნების სახით არ არის გათვალისწინებული.²⁷ რაც შეეხება გერმანულ ადმინისტრაციულ პროცესს, აქ უზრუნველყოფის შებრუნება ზოგადად დაშვებულია, თუმცა „ადმინისტრაციული სასამართლო წესრიგის შესახებ“ გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის კანონის 123(5) მუხლი მას ექსპლიციტურად გამორიცხავს ადმინისტრაციული აქტების კანონიერებასთან დაკავშირებული სარჩელების განხილვის ფარგლებში.

როგორც ვხედავთ, ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების განსხვავებული ტრადიციის მქონე ორი ევროპული ქვეყანიდან არც ერთში არის დაშვებული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის კანონიერებასთან დაკავშირებულ დავებში პრევენციული დაცვის საშუალებების შებრუნების წესი. ამის მიზეზი ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების არსა და ფუნდამენტურ ფუნქციაში უნდა ვეძებოთ, რაც აღნიშნულ ქვეყნებში ადმინისტრაციულ პროცესს მმართველობითი საქმიანობის კანონიერების კონტროლის ინსტრუმენტად წარმოადგენს და ყველა ადმინისტრაციულ საპროცესო საშუალების გამოყენება სწორედ ამ მიზნის რეალიზების უპირველეს ინტერესს ექვემდებარება.

6. დასკვნა

უფლების დაცვის პრევენციული ღონისძიებები სამართლიანი სასამართლოს უფლების რეალიზების მნიშვნელოვანი მექანიზმია, რომელიც სათანადო ყურადღებით, მისი არსისა და დანიშნულების გააზრებითა და სამართლებრივი საფუძვლების სიღრმისეულად განსაზღვრით უნდა განხორციელდეს. ადმინისტრაციული და სამოქალაქო სარჩელის უზრუნველყოფას შორის არსებითი განსხვავების გამო, მათი ურთიერთალრევა და ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების კანონიერების შესახებ დავაში სამოქალაქო-სამართლებრივი ლოგიკის

²⁶ გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის კანონი „ადმინისტრაციული სასამართლო წესრიგის შესახებ“, 19/03/1991, <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vwgo/> [11.01.2022].

²⁷ საფრანგეთის რესპუბლიკის ურბანიზმის კოდექსის L. 600-7 მუხლის თანახმად, ზარალისაგან თავდაცვის საშუალებად გამოიყენება უფლების ბოროტად გამოყენების თაობაზე სარჩელები, რომლითაც მშენებლობის ნებართვის ადრესატს სათანადო საფუძვლების არსებობისა შეუძლია მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება.

შემოტანა პრევენციული დაცვის ეტაპზე არსებითად დაარღვევს ადმინისტრაციულ საპროცესო წესრიგის არსს და სამართლიანი სასამართლოს პრინციპს. ამგვარი გამიჯვნის საჭიროებას ადმინისტრაციული პროცესის მდიდარი ტრადიციის მქონე ევროპული ქვეყნების მაგალითზეც ვხედავთ.

მეორე მხრივ, ადმინისტრაციულ პროცესში შეჩერებული აღმჭურველი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების ადრესატთა უფლებები არ უნდა დარჩეს დაცვის გარეშე და მათი უზრუნველყოფის საფუძვლები არა კერძო პირთა შორის ინტერესთა ჰორიზონტალურ კონფლიქტზე, არამედ შეჩერებული აღმჭურველი აქტის, როგორც საჯარო მმართველობითი ღონისძიების მიმართ ადრესატის კანონიერ ნდობაზე უნდა აიგოს. ამ მიდგომით შეჩერებული აქტით გამოწვეული ზიანის კომპენსირების საშუალებები შენარჩუნება შესაძლებელი იქნება როგორც უფლების პრევენციული დაცვის ეტაპზე ადმინისტრაციული ორგანოს პასუხისმგებლობის შემოტანისას, ისე აქტის გამომცემი ორგანოს მიმართ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ცალკე სარჩელით წაყენების შემთხვევაში.

ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში უფლების პრევენციული დაცვის საშუალებების მოწესრიგების პროგრესი მნიშვნელოვნად იქნება დამოკიდებული თბილისის სააპელაციო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინების განხილვის შედეგად მიღებულ გადაწყვეტილებაზე. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინებით დასმული საკითხის გადაწყვეტა ნებისმიერ შემთხვევაში უფრო მეტ სიცხადეს შემოიტანს პრევენციული დაცვის პროცესში, რაც ადმინისტრაციულ სასამართლოთა ფუნქციონირების, სამართალწარმოების შეფერხების აღმოფხვრის სანინდარი იქნება. წინამდებარე სტატიის მიზანი წარმოდგენილი თემის მნიშვნელობისა და სამომავლოდ კიდევ უფრო მეტად გააქტიურების მოლოდინის გათვალისწინებით, მსჯელობის განვითარებაში წვლილის შეტანაა. მოცემულ ნაშრომში შევეცადეთ შეძლებისდაგვარად წარმოგვედგინა ის საკვანძო საკითხები, რისი გათვალისწინებაც აუცილებლად მიგვაჩნია ადმინისტრაციულ პროცესში უზრუნველყოფის შეზღუდვების დაშვებაზე მსჯელობისას. იმედია მომავალში აღნიშნულ თემაზე დისკუსია უფრო მეტად აქტიური და მრავალმხრივი გახდება, რაც უთუოდ წაადგება ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის განვითარებას.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 31-33, 24/08/1995.
2. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 32(39), 15/07/1999.
3. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, 39(46), 06/08/1999.
4. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი 47-48, 31/12/1997.
5. საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი, 3213-რს, 20/07/2018, <<https://matsne.gov.ge/document/view/4276845?publication=10>> [01.11.2022].
6. საფრანგეთის რესპუბლიკის ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების კოდექსი, <<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070933/>> [11.01.2022].
7. გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის კანონი „ადმინისტრაციული სასამართლო წესრიგის შესახებ“, 19/03/1991, <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vwgo/> [11.01.2022].
8. აბუსერიძე გ., პრევენციული დაცვის ღონისძიებები ადმინისტრაციულ სამართალში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2(62)'19, 2019, 5-19.

9. იზორია ლ., თანამედროვე სახელმწიფო თანამედროვე ადმინისტრაცია, გამომცემლობა „სიესტა“, თბ., 2009, 139, <[https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty-law-public/L\[1\].Izoria-Tanamedrove%20saxelmwifo.pdf](https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty-law-public/L[1].Izoria-Tanamedrove%20saxelmwifo.pdf)> [11.01.2022].
10. კოპალეიშვილი მ., სხირტლაძე ნ., ქარდავა ე., ტურავა პ. (რედ.), ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო, თბ., 2008, 232, 390.
11. ტურავა პ., ზოგადი ადმინისტრაციული სამართალი, გამომც. „იურისტების სამყარო“, თბ., 2016, 44.
12. ტურავა პ., ფირცხალაშვილი ა., ქარდავა ე., ადმინისტრაციული წარმოება საჯარო სამსახურში, თბ., 2020, 40.
13. ყალიჩავა კ., ადმინისტრაციული მეცნიერების საგანი, კრებულში: ადმინისტრაციული მეცნიერების სახელმძღვანელო, ხუბუა გ. და ყალიჩავა კ. (რედ.), ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტი, თსუ, 2018, თ. II, 69. <http://lawlibrary.info/ge/books/2018giz-ge-administraciuli_mecnierebis_saxelmdzgvanelo.pdf> [01.11.2022].
14. ხუბუა გ., განმარტება Contra Legem, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, №2, დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტი, თბ., 2018, 1-20 <<https://www.sabauni.edu.ge/library/samarTlis-meTodebi.-%e2%84%962.-1600250691.pdf>> [11.01.2022].
15. ჭურღულია დ., მშენებლობის სანებართვო ადმინისტრაციული წარმოება, როგორც მშენებლობის უსაფრთხოების განხორციელების მექანიზმი, „სამართლის ჟურნალი“, 2020, №2, 180–201. <<https://doi.org/10.48614/jlaw.2.2020.180-201>> [18.01.2022].
17. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 27 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე შპს იზა და მაკრახიძე საქართველოს წინააღმდეგ.
18. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2020 წლის 09 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №ბს-10(კ-20).
19. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2019 წლის 09 იანვრის განჩინება საქმეზე №ბს-1562(უს-18), <<http://prg.supremecourt.ge>> [12.01.2022].
20. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2017 წლის 13 ივნისის განჩინება, საქმეზე №ბს-312-310(კ-17).
22. Arrêt du 30 novembre 2017, Red Bull / EUIPO – Optimum Mark (Combinaison des couleurs bleue et argent) (T-101/15 et T-102/15), <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:62015TJ0101>> [11.01.2022].